

доказування на необхідність встановлення об'єктивної істини тягне за собою низку інших наслідків: захист прав потерпілого від кримінального правопорушення; захист невинуватого від незаконного та необґрунтованого обвинувачення, засудження, обмеження його прав; сприяє зміцненню законності.

Саме тому, навіть за відсутності в Кодексі окремої засади встановлення об'єктивної істини в кримінальному провадженні, варто виокремити її принципи: відповідність висновків досудового розслідування та суду об'єктивній реальності; відповідність має бути точною; відсутність упередженості та суб'єктивізму при формулюванні висновків; змістом істини завжди виступають обставини, які підлягають доказуванню; - кожна обставина, в кожному конкретному провадженні підлягає всебічному дослідженні задля формулювання істинного судження, що відповідає дійсності.

Прагнення до досягнення такої мети, як встановлення об'єктивної істини в кримінальному провадженні, з урахуванням дотримання всіх встановлених чинним законодавством норм має стати природнім, моральним орієнтиром для осіб, які приймають процесуальні рішення у кримінальному провадженні.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар. Вид. 18-те, доповн. і перероб : за заг. ред. Тертишника В.М. Київ : Алерта, 2021. 1110 с.
2. Філософський енциклопедичний словник. URL: <https://9.slovaronline.com/>.
3. Яновська О.Г. Роль суду в змагальному кримінальному судочинстві. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. № 1. 2013. С. 87–91.

Моргун Надія Сергіївна,

професор кафедри економічної безпеки та фінансових розслідувань Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ЗАЛУЧЕННЯ СЛІДЧИМ СПЕЦІАЛІСТА ДЛЯ УЧАСТІ В ПРОВЕДЕННІ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Слідчий, як службова особа, що проводить досудове розслідування у кримінальному провадженні та несе відповідальність за законність і своєчасність здійснення процесуальних дій, зобов'язаний застосовувати всі заходи для забезпечення ефективності розслідування. Підвищення ефективності досудового розслідування напряму залежить від прийняття ним процесуальних рішень у справі. Одним із дієвих таких його рішень є залучення обізнаних осіб у кримінальному провадженні, що володіють спеціальними знаннями. У Кримінальному процесуальному кодексі України від 13 квітня

2012 року (далі – КПК України) зазначено, що особами, які володіють спеціальними знаннями, є спеціалісти та експерти.

Відповідно до статті 71 КПК України, спеціалістом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками, і може надавати консультації, пояснення, довідки та висновки в ході досудового розслідування та судового розгляду щодо питань, які потребують відповідних спеціальних знань і навичок. Така особа може бути залучена для надання безпосередньої технічної допомоги (складення планів, схем, креслень, фотографування, відбір зразків для проведення експертизи тощо) сторонами кримінального провадження в ході досудового розслідування і судом під час судового розгляду, а також для надання висновків (лише під час розслідування кримінальних проступків) [1].

З метою повного та об'єктивного розслідування спеціаліст повинен залучатися кожний раз, коли в ході проведення слідчої (розшукової) дії виникає потреба в використанні спеціальних знань [2, с. 258].

Практика показує, що найбільш поширеними слідчими (розшуковими) діями, під час проведення яких слідчий залучає спеціалістів, є огляд місця події, допит, обшук тощо. Кожна слідча (розшукова) дія, що проводиться за участю спеціаліста, має свої особливості.

Основне місце серед слідчих (розшукових) дій, що спрямовані на отримання доказової інформації, займає огляд місця події. На практиці досить поширеною є ситуація, коли огляд місця події проводить слідчо-оперативна група у складі одного слідчого, а в подальшому досудове розслідування проводить інший. У таких випадках під час ознайомлення з матеріалами провадження, а саме з протоколом огляду місця події, дуже важливо, щоб слідчий мав змогу уявити та відновити повну картину з місця події. А тому, під час огляду місця події спеціаліст обов'язково має надавати роз'яснення, плани, схеми, можливі версії та припущення, що підлягають встановленню. Всі ці відомості можуть міститись у заяві спеціаліста в заключній частині протоколу або можуть бути окремим додатком до протоколу огляду місця події (письмове пояснення спеціаліста).

Для того, щоб повно і точно описати обстановку місця події, слідчому необхідна допомога спеціаліста, адже при складанні описової та заключної частин протоколу огляду, в яких фіксуються засоби, способи і методи виявлення, фіксації та вилучення слідів, використовується спеціальна термінологія. Допомога спеціаліста, як влучно відмічає І.М. Бацько, «дозволяє правильно віддзеркалити в протоколі виявлені дані, адекватно описати об'єкти, що містять доказову інформацію, і скласти ясну картину проведеної слідчої дії» [3, с. 102].

Наступною слідчою (розшуковою) дією, під час якої виникає необхідність використовувати спеціальні знання, є допит. Ефективність допиту залежить від багатьох чинників, але, насамперед, від слідчого. Слідчий вправі самостійно вирішувати, чи необхідно йому залучити

спеціалістів під час допиту, чи він в змозі провести допит без консультацій обізнаних осіб, окрім випадку, що прямо передбачений ч. 1 ст. 226 КПК України, де допит малолітньої або неповнолітньої особи проводиться у присутності законного представника, педагога або психолога, а за необхідності – лікаря, тобто з обов'язковим залученням спеціаліста [1].

Допомога спеціаліста перед допитом виявляється у наданні слідчому пояснення щодо питань, що потребують використання спеціальних знань у кримінальному провадженні; формулюванні питань, найбільш оптимальних для з'ясування істини та складанні плану допиту; підготовці необхідних матеріалів та виборі технічних засобів фіксації. Для забезпечення фіксації повного об'єму інформації, отриманої під час допиту, застосовується звуко- або відеозапис, що може проводитись як слідчим, так і спеціалістом.

Ще однією важливою слідчою (розшуковою) дією, під час якої зазвичай залучаються спеціалісти, є обшук.

Під час проведення обшуку слідчий є організатором проведення даної слідчої (розшукової) дії та керівником для всіх її учасників. Слідчий контролює процес та фіксує хід обшуку у протоколі, але для відеофіксації, як правило, залучається спеціаліст. Основною причиною залучення спеціалістів для проведення обшуку є: консультація стосовно питань, що цікавлять слідчого; пошук предметів, про які відомо і які мають важливе значення для подальшого розслідування; фіксація слідів, виявлених на знайдених предметах; опис та вилучення предметів; відеофіксація обшуку.

Доцільно наголосити, що Верховний Суд у своїй постанові від 29 січня 2019 року у справі № 466/896/17 зауважив, що задля одержання допомоги з питань, що потребують спеціальних знань, слідчий, прокурор для участі в обшуку мають право запросити спеціалістів, однак це не звільняє їх від обов'язку особистого виконання обшуку. У випадку проведення обшуку іншими особами (наприклад, оперативними підрозділами кіберполіції), окрім слідчого чи прокурора, вказане слід вважати суттєвим порушенням умов обшуку, результати якого у відповідності з вимогами статей 86, 87 КПК України не можуть бути використані при прийнятті процесуальних рішень і на них не може посилатися суд при ухваленні обвинувального вироку, як на доказ [4].

Підсумовуючи викладене, можна дійти висновку, що з метою повного та об'єктивного розслідування спеціаліст повинен залучатися кожний раз, коли під час проведення слідчої (розшукової) дії виникає потреба в використанні спеціальних знань. Залучення слідчим спеціаліста під час проведення таких процесуальних дій може виявлятися у наданні безпосередньої технічної допомоги (складення планів, схем, креслень, фотографування, відбір зразків для проведення експертизи тощо), а також наданні висновків - під час розслідування кримінальних проступків.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Сидоренко Д. В. Поняття спеціальних знань у кримінальному провадженні. *Право і суспільство*. 2022. № 6. С. 253–260.
3. Бацько І. М. Протоколи слідчих дій як джерело доказів у кримінальному процесі : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2003. 231 с.
4. Постанова Верховного Суду від 29 січ. 2019 р. у справі № 466/896/17 (провадження № 51-7795км18). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79601140>.

Мостепанюк Людмила Олександрівна,
доцент кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент;
Зайцева Анна Романівна,
здобувач ступеня вищої освіти магістра
навчально-наукового інституту заочного
та дистанційного навчання Національної
академії внутрішніх справ

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В КОНТЕКСТІ РОЗУМІННЯ ТЕРМІНА «ЗАВІДОМО НЕПРАВОСУДНИЙ»

Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо усунення суперечностей у караності кримінальних правопорушень» від 13.07.2023 р. [1] зі структури Кримінального кодексу України (далі – КК) було виключено ст. 375 КК «Постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови». Згідно Рішення Конституційного Суду України № 7-р/2020 від 11.06.2020 р. дана норма була визнана такою, що не відповідає Конституції України (є неконституційною) [2].

Приймаючи таке Рішення, Конституційний Суд України керувався наступним. Положення ст. 375 КК встановлюють кримінальну відповідальність за постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови [3]. З аналізу даної норми випливає, що сполучення слів «завідомо неправосудне» запозичене зі ст. 176 КК УРСР 1960 р., яка передбачала відповідальність за винесення суддями з корисливих мотивів або іншої особистої зацікавленості завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови. З огляду на зазначене, Конституційний Суд України вважає ст. 375 КК невдалим наслідуюнням юридичної практики радянської держави, за якої радянська юридична та